

Цитування:

Добровольська В. В. Книжкова культура та барокова проповідь: формування інтелектуального поля українського козацтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 1. С. 16–21.

Dobrovolska V. (2026). Book Culture and Baroque Sermons: Formation of the Intellectual Field of the Ukrainian Cossacks. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 16–21 [in Ukrainian].

*Добровольська Вікторія Василівна,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, завідувач кафедри артменеджменту
та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
провідний науковий співробітник
відділу теорії та історії бібліотекознавства
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>
vika_dobrovolska@ukr.net*

КНИЖКОВА КУЛЬТУРА ТА БАРОКОВА ПРОПОВІДЬ: ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОЛЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Метою статті є визначення ролі книжкової культури та барокової проповіді у формуванні інтелектуального поля українського козацтва XVII–XVIII ст., а також аналіз механізмів впливу книжкових та релігійних текстів на світогляд, освітній рівень і духовні цінності козацької спільноти. **Методологічну основу** становить комплексний історико-культурний, джерелознавчий і літературознавчий аналіз. Використано порівняльний та системний підходи для дослідження книжкових джерел, друкарень, освітніх осередків та проповідницьких текстів. **Наукова новизна** дослідження полягає в комплексному аналізі взаємодії книжкової культури та барокової проповіді в козацькому середовищі як єдиної системи культурної та освітньої комунікації. Вперше проповіді розглянуто не лише як релігійні твори, а як джерела документальної спадщини, що фіксують соціокультурні процеси, формування історичної пам'яті, моральних і національно-культурних орієнтирів козацтва. **Висновки.** У XVII–XVIII ст. книжкова та проповідницька традиції тісно взаємодіяли, створюючи єдину систему передачі знань, моральних орієнтирів і культурних цінностей у козацькому середовищі. Книги виконували роль інтелектуальної основи, надаючи тексти для навчання, морального виховання та духовного наставництва, тоді як барокова проповідь виступала інтерпретатором цих знань, адаптуючи їх до потреб конкретної аудиторії, включно з менш освіченими членами козацької спільноти. Через цитування біблійних і богословських творів, житійні сюжети та морально-настановні тексти поширювалися цінності релігійної ідентичності, патріотизму, соціальної дисципліни та відповідальності перед громадою. Така взаємодія сприяла формуванню історичної пам'яті козацтва, закріплювала традиції, моральні орієнтири та уявлення про минуле, а також стимулювала розвиток національної свідомості та культурної ідентичності. Таким чином, книжкова культура і барокова проповідь разом утворювали цілісне інтелектуальне поле козацького суспільства, об'єднуючи релігійні, освітні та політичні практики в єдину систему знань і цінностей.

Ключові слова: книжкова культура, барокова проповідь, козацька старшина, інтелектуальне поле, жанрові особливості, релігійно-освітні тексти, історична пам'ять, культурна традиція.

Dobrovolska Viktoriia, Doctor of Science in Social Communications, Professor, Head of the Department of Art Management and Information Technologies, National Academy of Culture and Arts Management, Leading Researcher of the Department of Theory and History of Library Science, Institute of Library Science of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Book Culture and Baroque Sermons: Formation of the Intellectual Field of the Ukrainian Cossacks

The purpose of the article is to determine the role of book culture and Baroque sermons in the formation of the intellectual field of the Ukrainian Cossacks in the 17th–18th centuries, as well as to analyse the mechanisms through which books and religious texts influenced the worldview, educational level, and spiritual values of the Cossack community. **The methodological framework** is based on a comprehensive historical, cultural, source-based, and literary analysis. Comparative and systemic approaches were applied to study book sources, printing houses, educational centres, and sermonic texts. **The scientific novelty** of the study lies in the comprehensive analysis of the interaction between book culture and Baroque preaching within the Cossack environment as a unified system of cultural and educational communication. For the first time, sermons are considered not only as religious works but also as sources of documentary heritage that record sociocultural processes, the formation of historical memory, and the moral and national-cultural orientations of the Cossacks. **Conclusions.** In the 17th–18th centuries, book and preaching traditions closely interacted, creating an integrated system for transmitting knowledge, moral guidelines, and cultural

values within the Cossack community. Books served as the intellectual foundation, providing texts for education, moral instruction, and spiritual guidance, while Baroque preaching acted as an interpreter of this knowledge, adapting it to the needs of specific audiences, including less-educated members of the Cossack society. Through citations of biblical and theological works, hagiographic narratives, and moral-instructional texts, values such as religious identity, patriotism, social discipline, and communal responsibility were disseminated. This interaction contributed to the formation of the Cossacks' historical memory, reinforced traditions, moral orientations, and perceptions of the past, and fostered the development of national consciousness and cultural identity. Thus, book culture and Baroque preaching together formed a holistic intellectual field within Cossack society, uniting religious, educational, and political practices into a coherent system of knowledge and values.

Keywords: book culture, baroque sermon, Cossack elders, intellectual field, genre features, religious and educational texts, historical memory, cultural tradition.

Актуальність теми дослідження. Українське козацтво XVII–XVIII ст. було не лише військово-політичною силою, а й важливим носієм культурних та інтелектуальних процесів доби. Формування світогляду козацької спільноти відбувалося під впливом багатьох чинників, серед яких особливе місце посідали книжкова культура та барокова проповідь. Поширення друкованих книг, діяльність шкіл і колегіумів, розвиток проповідницької традиції сприяли становленню освіченої козацької старшини, формуванню інтелектуального середовища та закріпленню культурних цінностей у козацькому суспільстві.

Дослідження взаємодії книжкової культури та барокової проповіді дозволяє глибше зрозуміти механізми формування інтелектуального поля українського козацтва, а також осмислити роль духовно-освітніх практик у розвитку української культури ранньомодерної доби.

Актуальність теми зумовлена необхідністю комплексного осмислення інтелектуального життя українського козацтва в контексті розвитку книжкової культури та проповідницької традиції бароко. У сучасних умовах зростає інтерес до витоків української освітньої, духовної та культурної традиції, а козацька доба розглядається як важливий етап формування національної ідентичності.

Книжкова культура та барокова проповідь виступали основними каналами поширення знань, моральних норм і світоглядних уявлень серед козацтва. Водночас їхній вплив на формування інтелектуальної еліти, освітніх осередків і духовних авторитетів ще потребує системного аналізу. Тому дослідження ролі книги й проповіді у формуванні інтелектуального поля козацтва є важливим як для історії культури, так і для сучасного переосмислення освітньої та духовної спадщини України.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць засвідчує сталий інтерес дослідників до проблематики барокової проповіді та книжкової культури України

XVII–XVIII ст. Ґрунтовним дослідженням у цій сфері є монографія О. Зелінської, у якій розкрито мовний світ і культурні витoki української барокової проповіді, окреслено її зв'язок із духовними та інтелектуальними традиціями доби [4]. У іншій своїй праці авторка також акцентує на міжкультурних українсько-польських впливах у формуванні проповідницької традиції [3].

Жанрову специфіку української барокової проповіді аналізує Л. Бомко, зосереджуючись на структурних і стильових ознаках проповідницьких текстів [1]. Л. Олійник розглядає проповідницьку прозу першої половини XVII ст. у широкому суспільно-культурному контексті [8]. Історичне тло розвитку книжкової культури та інтелектуального життя козацької доби подано у синтетичній праці С. Плохія, де простежено еволюцію культурних процесів в Україні [9]. Безпосередньо інтелектуальному життю козацтва присвячено дослідження Д. Самсоненко, яка аналізує барокову культуру як чинник формування світогляду козацької верстви [10].

Питання книжкових зібрань козацької старшини висвітлено в «Українській бібліотечній енциклопедії» [13], де подано характеристику складу бібліотек та їх ролі у формуванні освітнього середовища. Окремий аспект книжкової культури – візуальне оформлення стародруків – розглядає Д. Бартоліні, трактуючи ілюстровані титульні аркуші як джерело історико-культурної інформації [14]. Водночас у сучасній науковій літературі недостатньо систематизовано питання взаємодії книжкової культури та барокової проповіді у формуванні інтелектуального поля українського козацтва, що зумовлює необхідність подальших комплексних досліджень у цьому напрямі.

Метою статті є визначення ролі книжкової культури та барокової проповіді у формуванні інтелектуального поля українського козацтва XVII–XVIII ст., а також аналіз механізмів впливу книжкових та релігійних текстів на

світогляд, освітній рівень і духовні цінності козацької спільноти.

Виклад основного матеріалу. Книжкова культура доби українського бароко є важливим складником духовного та інтелектуального життя суспільства XVII–XVIII ст. Вона охоплює процеси створення, поширення, читання та використання книги в освітньому, церковному й суспільному середовищі. У цей період книга виступала не лише носієм інформації, а й засобом формування світогляду, релігійних і моральних уявлень, інтелектуальних орієнтирів українського суспільства, зокрема козацтва [4; 9].

Книжкова культура розглядається як сукупність соціокультурних практик, пов'язаних зі створенням, матеріальним оформленням, поширенням і сприйняттям книги. До її складових належать автор і текст, форма книги (рукописна чи друкована), художнє оформлення, мова і стиль, канали розповсюдження, читацьке середовище та способи використання книги [13]. В українському бароковому контексті книжкова культура була тісно пов'язана з діяльністю церкви, освітніх закладів і козацької старшини, а книга виконувала функції релігійного наставництва, освіти та морального виховання.

У XVII–XVIII ст. в Україні співіснували рукописна та друкована традиції. Рукописні книги продовжували відігравати важливу роль у монастирях, школах і приватному середовищі: переписувалися проповіді, богослужбові тексти, повчання, навчальні посібники, що дозволяло адаптувати зміст до потреб конкретної громади [8]. Наприклад, у монастирських скрипторіях створювалися рукописні збірники проповідей для недільних і святкових богослужінь, а в братських школах переписувалися граматики, букварі та риторики для навчання учнів. У приватному середовищі поширеними були рукописні зошити з повчальними текстами, молитвами та морально-дидактичними творами, укладені для родинного користування.

Водночас друкована книга дедалі активніше витісняла рукописну завдяки ширшому розповсюдженню та стабільності тексту. Барокові видання вирізнялися пишним оформленням, використанням гравюр, орнаментів і складних титульних аркушів, що поєднували текст і візуальний образ як єдину систему смислів [14]. Так, у виданнях Києво-Печерської та Чернігівської друкарень широко застосовувалися фронтисписи з алегоричними зображеннями, рослинними орнаментами й символічними фігурами, а титульні аркуші

часто містили не лише назву книги, а й розгорнуту символічну програму, яка підкреслювала ідеї віри, науки та державності.

Провідними центрами книговидання в Україні були Київ, Львів, Чернігів, Новгород-Сіверський, Почаїв. Визначальну роль відігравали друкарні Києво-Печерської лаври, Львівського братства, Чернігівської та Почаївської лавр, які видавали богослужбові книги, проповіді, полемічні та навчальні твори [13]. Так, у Києво-Печерській лаврі друкувалися «Патерик Печерський», служебники, требники та збірники проповідей, у Львівській братській друкарні – букварі, граматики, катехізиси й полемічні твори, а в Чернігові та Почасві – богослужбові книги й духовно-повчальна література для монастирів і парафій.

Книжна комунікація здійснювалася через церкву, школи, колеґіуми, козацьку старшину й приватні бібліотеки. Книги поширювалися шляхом дарування, купівлі, переписування, що сприяло формуванню інтелектуального середовища та зміцненню духовно-освітніх зв'язків у козацькому суспільстві [9–11]. Козацька старшина жертвувала книги монастирям і церквам як «вкладні», студенти колеґіумів купували або переписували підручники з граматики, риторики й філософії, а в приватних бібліотеках заможних міщан і духовенства зберігалися як друковані видання, так і рукописні збірники духовного та навчального змісту.

Барокова проповідь XVII–XVIII ст. виступала не лише релігійним текстом, а й потужним засобом інтелектуальної та культурної комунікації. Її специфіка зумовлена характерними рисами барокової риторики: багатством стилістичних засобів, контрастністю образів, широким використанням цитат із Священного Писання, патетичних звернень і морально-етичних оцінок [1; 3]. Такий стиль робив проповідь емоційно насиченою, а водночас – доступною для різних верств козацького суспільства, поєднуючи навчальну, моральну та виховну функції.

Жанрові особливості барокових проповідей відображали синтез літургійного, морально-настановного та педагогічного дискурсів. Проповіді часто мали чітку композиційну структуру: вступ, тлумачення біблійного тексту, аргументацію через приклади та моральний висновок [4]. Серед тематичних акцентів – патріотичне виховання, духовна дисципліна, соціальні та моральні норми. Жанрова різноманітність дозволяла проповідям виконувати функцію адаптованого

тексту, який водночас інформував, переконував та виховував слухачів.

Проповідь у добу бароко була ефективним засобом трансляції знань і цінностей, формуючи інтелектуальне поле козацтва. Вона поширювала релігійні та моральні ідеали, навчала грамотності, пропагувала культурні та соціальні норми, а також сприяла консолідації козацької еліти навколо спільних духовних та культурних орієнтирів [13]. Через усну комунікацію та записані тексти проповіді стають інструментом системної культурної трансмісії, що поєднує книжкову культуру та практики навчання, створюючи своєрідний інтелектуальний «медіум» козацької доби.

Козацьке середовище XVII–XVIII ст. формувало особливу інтелектуальну та культурну атмосферу, у якій книжкова та проповідницька культура виконували важливу освітню, моральну та соціальну функції. Освітній рівень козацької старшини і духовенства був досить високим для тогочасних умов: вони володіли грамотністю, читали релігійні й світські тексти, брали участь у навчальних програмах при братських школах і монастирських друкарнях [13; 9]. Такий рівень освіти дозволяв козацькій еліті не лише орієнтуватися у духовних та культурних питаннях, а й активно впливати на формування моральних та суспільних норм у козацьких громадах.

Книга і проповідь були ключовими каналами культурної комунікації та соціального виховання. Проповіді під час релігійних обрядів слугували джерелом моральних настанов, а доступ до книжкових збірок дозволяв козакам підтримувати освітній і релігійний рівень, отримувати інформацію про суспільно-політичні та релігійні події [3; 1]. Книжкові збірки козацької старшини містили релігійні, морально-настановні та історичні тексти, що відображали прагнення до збереження культурної пам'яті й розвитку особистісного та колективного світогляду [14].

Соціокультурні запити козацької спільноти включали потребу у духовному та моральному наставництві, орієнтацію на військову дисципліну та суспільні норми, а також прагнення до інтелектуального розвитку. Проповідь і книжка виконували роль інструментів задоволення цих запитів, формуючи спільне культурне та освітнє середовище, де відбувався обмін знаннями, ідеями та цінностями. Така взаємодія книжкової та проповідницької культур сприяла формуванню козацької еліти та становленню козацьких освітніх центрів, зокрема колегіумів у Києві, Чернігові та

Переяславі, де поєднувалися навчання з активною проповідницькою практикою.

Барокова проповідь відігравала роль інтерпретатора книжного знання, адаптуючи теоретичні та релігійні тексти для аудиторії козацької старшини та духовенства. Проповідники використовували книги як основу для своїх виступів, коментуючи біблійні та морально-настановні твори, пояснюючи їхній сенс та практичне застосування у житті громади [4; 1]. Наприклад, у проповідях використовувалися друковані збірники казань, богословські трактати, житія святих і повчальні книги, з яких бралися сюжети, цитати та алегорії для пояснення понять честі, обов'язку, вірності громаді й вірі. Такі проповіді виголошувалися під час військових рад, храмових свят, похоронів і урочистих подій, де вони виконували не лише духовну, а й суспільно-виховну функцію, формуючи цінності та світогляд козацького середовища.

Використання книжних джерел у проповідницькій практиці включало цитування релігійних текстів, посилання на авторитетних церковних письменників і поєднання духовної науки з практичними настановами для повсякденного життя [8]. Наприклад, проповідники зверталися до Біблії, творів отців церкви, збірок казань та богословських трактатів, використовуючи їх для тлумачення понять гріха, покаяння, честі й обов'язку. У проповідях часто наводилися біблійні притчі, житійні сюжети або приклади з історії церкви, які пояснювалися через побутові ситуації, зрозумілі козакам. Це сприяло передачі знань і цінностей, закладених у книжковій культурі, ширшій аудиторії, включно з менш освіченими членами козацьких спільнот.

У результаті взаємодії книжкової культури та барокової проповіді формувалися світоглядні та моральні орієнтири козацької спільноти. Проповідь слугувала засобом укріплення релігійної ідентичності, підкріплювала ідеї патріотизму, моральної дисципліни та соціальної відповідальності, а книжки забезпечували інтелектуальне підґрунтя для цих настанов [4; 13]. Так, у проповідях наголошувалося на вірності вірі та громаді, шануванні старших, готовності до самопожертви за «віру і вітчизну», а книжні джерела надавали богословське й історичне обґрунтування цих ідей. Таким чином, проповідь і книга діяли як взаємодоповнюючі канали культурної та освітньої комунікації, створюючи цілісне інтелектуальне поле козацтва.

Бароківі проповіді виступають не лише як літературні чи релігійні твори, а й як цінний різновид документальної спадщини, оскільки відображають суспільно-культурний контекст, мовні особливості, моральні та світоглядні установки епохи [3; 1]. Наприклад, у текстах проповідей простежуються тогочасні уявлення про честь, владу, війну, родину, обов'язок, а також характерна барокова образність, риторичні фігури й символіка. Вони фіксують духовні практики та комунікаційні канали козацького середовища, що робить їх джерелами для історико-культурного та джерелознавчого аналізу.

Збереження барокових проповідей відбувалося у бібліотечних та архівних фондах, де вони класифікувалися як релігійні або морально-настановні тексти. Значну роль у їхньому накопиченні та описі відіграли бібліотеки монастирського та козацького типу, а також сучасні наукові збірки й енциклопедичні видання, які документують книжкові та проповідницькі колекції XVII–XVIII ст. [13].

Проповіді та книги формували історичну пам'ять козацтва, зберігаючи у своїх текстах традиції, моральні орієнтири та уявлення про минуле. Через їхнє використання поширювалася національна свідомість, закріплювалися цінності самовизначення та культурної ідентичності, що сприяло становленню української культурної традиції. Наприклад, у проповідях і книжках згадувалися героїчні постаті минулого, події визвольної боротьби, оборона віри й вітчизни, що подавалися як зразки для наслідування. Такі сюжети формували уявлення про козака як захисника землі, віри та громади й укорінювали образ козацтва в історичній пам'яті народу.

Таким чином, книжкова культура і барокова проповідь не лише виконували освітню та релігійну функцію, а й слугували механізмом формування цілісного інтелектуального поля козацького суспільства, об'єднуючи релігійну, політичну та культурну практики в єдину систему знань і цінностей. Зокрема, через проповіді, шкільні підручники, полемічні та повчальні твори поєднувалися богословські ідеї, норми суспільної поведінки й уявлення про державність та громаду, що сприяло формуванню спільної ідентичності та культурної спадкоємності козацького середовища.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі взаємодії книжкової культури та барокової проповіді в козацькому середовищі як єдиної системи культурної та

освітньої комунікації. Вперше проповіді розглянуто не лише як релігійні твори, а як джерела документальної спадщини, що фіксують соціокультурні процеси, формування історичної пам'яті, моральних і національно-культурних орієнтирів козацтва.

Висновки. У XVII–XVIII ст. книжкова та проповідницька традиції тісно взаємодіяли, створюючи єдину систему передачі знань, моральних орієнтирів і культурних цінностей у козацькому середовищі. Книги виконували роль інтелектуальної основи, надаючи тексти для навчання, морального виховання та духовного наставництва, тоді як барокова проповідь виступала інтерпретатором цих знань, адаптуючи їх до потреб конкретної аудиторії, включно з менш освіченими членами козацької спільноти.

Через цитування біблійних і богословських творів, житійні сюжети та морально-настановні тексти поширювалися цінності релігійної ідентичності, патріотизму, соціальної дисципліни та відповідальності перед громадою. Така взаємодія сприяла формуванню історичної пам'яті козацтва, закріплювала традиції, моральні орієнтири та уявлення про минуле, а також стимулювала розвиток національної свідомості та культурної ідентичності.

Отже, книжкова культура і барокова проповідь разом утворювали цілісне інтелектуальне поле козацького суспільства, об'єднуючи релігійні, освітні та політичні практики в єдину систему знань і цінностей.

Література

1. Бомко Л. Жанрові особливості української барокової проповіді. *Слово і Час*. 2022. № 1. С. 69–81. Бібліогр.: 28 назв. URI: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/184763> (дата звернення: 12.11.2025).
2. Дзюба О. Приватні бібліотеки України XVIII ст. : власники та репертуар зібрань. *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до XVIII ст.)*. Київ, 2002. Вип. 2. С. 292–302.
3. Зелінська О. Ю. Барокова проповідь як відображення українськопольських зв'язків. *Rozdroża. Polsko-ukraiński dyskurs humanistyczny / [Wydział Filologiczno-Historyczny Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie] / red. R. Dymczyk, I. Krywoszeja, N. Morawiec*. Poznań; Humań; Częstochowa, 2013. S. 275–281.
4. Зелінська О. Ю. Українська барокова проповідь: мовний світ і культурні витоки : монографія / відп. ред. М. Я. Плющ. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 408 с.
5. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів, 2002. 520 с.
6. Історія української культури : у 5 т. / гол.

ред. Б. Є. Патон. Т. 3. Українська культура другої половини XVII–XVIII століть / гол. ред. Смолій В. А. Київ, 2003. 1247 с.

7. Модзалевський В. 3 історії книги на Україні. *Книгарь*. 1918. Ч. 5. С. 235–238.

8. Олійник Л. В. Українська проповідницька проза першої половини XVII ст. у суспільно-культурному контексті. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2017. Вип. 12. С. 175–179. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2017_12_45 (дата звернення: 12.11.2025).

9. Плохій С. Брама Європи: Історія України від княжих часів до сучасності. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 736 с.

10. Самсоненко Д. Соціально-політичні та духовно-культурні передумови поширення бароко на українських землях... *Бюлетень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2024. № 158(1). С. 70–76. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2024.158.11>.

11. Седих В. В., Войнова М. Г. Приватні бібліотеки «золотого віку» української культури (друга половина XVII – остання чверть XVIII ст.). *Регіональні проблеми розвитку українознавства Східної України* : матер. наук-практ. конф. (Харків, 10.09.2003). Харків, 2003. С. 67–78.

12. Соколов В. Книжкові зібрання козацької старшини наприкінці XVII–XVIII ст. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 1. С. 22–28.

13. Соколов В. Ю. Книжкові зібрання козацької старшини 17–18 століть. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B7%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B8%2017-18%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%8C?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.11.2025).

14. Bartolini D. Illustrated title pages as a source of historical and cultural information. *Knygotyra*. 2021. Vol. 83, No. 12. Pp. 45–60. URL: https://www.journals.vu.lt/knygotyra/article/view/28749/32462?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.11.2025).

References

1. Bomko, L. (2022). Genre features of the Ukrainian baroque sermon. *Word and time*, 1, 69–81. Retrieved from: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/184763> [in Ukrainian].

2. Dziuba, O. (2002). Private libraries of Ukraine in the 18th century: owners and repertoire of collections. *Ukraine in Central and Eastern Europe (from the earliest times to the 18th century)*, 2, 292–302 [in Ukrainian].

3. Zelinskyi, O. Y. (2013). Baroque sermon as a reflection of Ukrainian-Polish ties. *Rozdroża. Polish-Ukrainian humanistic discourse*. Morawiec. – Poznań – Humań – Częstochowa, 275–281 [in Ukrainian].

4. Zelinska, O. Yu. (2013). Ukrainian Baroque Sermon: Language World and Cultural Origins. Dmytro Burago Publishing House [in Ukrainian].

5. Isaievych, Ya. (2002). Ukrainian book publishing: origins, development, problems. Lviv [in Ukrainian].

6. Paton, B. E. (Ed.). (2003). History of Ukrainian Culture. In 5 volumes. Editor-in-chief T. 3. Ukrainian Culture of the Second Half of the 17th–18th Centuries. [in Ukrainian].

7. Modzalevskiy, V. (1918). From the history of books in Ukraine. *Bookkeeper*, Part 5, 235–238 [in Ukrainian].

8. Oliinyk, L. V. (2017). Ukrainian sermonic prose of the first half of the 17th century in a socio-cultural context. *Current problems of philology and translation studies*, 12, 175–179. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2017_12_45 [in Ukrainian].

9. Plokhii, S. (2016). *The Gate of Europe: History of Ukraine from Princely Times to the Present*. Family Leisure Club [in Ukrainian].

10. Samsonenko, D. (2024). Socio-political and spiritual-cultural prerequisites for the spread of Baroque in Ukrainian lands. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. History*, 158(1), 70–76. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2024.158.11>. <https://history.bulletin.knu.ua/article/view/2366> [in Ukrainian].

11. Sedykh, V. V., & Voinova, M. H. (2003). Private libraries of the ‘golden age’ of Ukrainian culture (second half of the 17th – last quarter of the 18th century). Regional problems of the development of Ukrainian studies in Eastern Ukraine: Proceedings of the scientific-practical conference (September 10, 2023, Kharkiv), 67–78 [in Ukrainian].

12. Sokolov, V. (2014). Book collections of the Cossack elders at the end of the 17th–18th centuries. *Bulletin of the Book Chamber*, 1, 22–28 [in Ukrainian].

13. Sokolov, V. Yu. (n.d.). Book collections of the Cossack elders of the 17th–18th centuries. Encyclopedic article in the Ukrainian Library Encyclopedia. Retrieved from: https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B7%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B8%2017-18%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%8C?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].

14. Bartolini, D. (2021). Illustrated title pages as a source of historical and cultural information. *Knygotyra*, 83 (12), 45–60. Retrieved from: https://www.journals.vu.lt/knygotyra/article/view/28749/32462?utm_source=chatgpt.com [in English].

Стаття надійшла до редакції 09.01.2026
Отримано після доопрацювання 01.02.2026
Прийнято до друку 12.02.2026
Опубліковано 31.03.2026